

Standardy w praktyce pielęgniarstwa

(Standards in nursing practice)

R R Kazura¹, M Cichá², I Brukwicka¹, Z Kopański^{3,4}, S Marczevska³, A Kurowski³

Streszczenie - Praca poświęcona jest standardom obowiązującym w pielęgniarstwie. Autorzy dokonują krótkiego rysu historycznego wprowadzania standardów w opiece pielęgniarstwa w Polsce. Charakteryzują założenia WHO. Omawiają szczegółowo różne typy standardów w pielęgniarstwie.

Słowa kluczowe - standardy w pielęgniarstwie, pojęcia ogólne i szczegółowe.

Abstract - The paper is devoted to the standards set for nursing work. The authors briefly discuss the history of the nursing standards in Poland. Also, the WHO assumptions are characterized. What is more, different types of nursing standards are discussed in detail.

Key words - nursing standards, general and detailed concepts.

I. WSTĘP

Geneza standardów sięga czasów średniowiecza. Wówczas tak zwane cechy kupców i rzemieślników opracowały standardy pracy, którym podporządkować się mieli członkowie danego cechu, jak i sami uczniowie. W XVIII wieku pojawił się standard złota, który do dzisiaj jest podstawą oceny wartości różnych walut w skali międzynarodowej. W opiece zdrowotnej studia nad opracowywaniem i wdrażaniem standardów rozpoczęto dopiero w latach 50-tych w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. Tworzenie ich związane było z chęcią pozyskania przez zakłady opieki zdrowotnej dofinansowania przez państwo, a także z koniecznością

wdrażania programów akredytacji. Obecnie trwają prace nad wprowadzaniem do standardów wskaźników oceny rezultatów. W Europie zachodniej wprowadzono do państwowych zakładów opieki zdrowotnej nowe techniki zarządzania skierowane na ekonomizację systemu opieki zdrowotnej. Ocena jakości opieki zdrowotnej przyjmuje charakter systemowy i jest popierana przez rząd i ośrodki akademickie. Bardzo ważnym czynnikiem opieki pielęgniarstwa nad pacjentem stało się wprowadzenie w Anglii, a także innych krajach Europy zachodniej, procesu pielęgnowania [1-3]. „Standardy stanowią niezbędny element zapewnienia jakości, pełnią rolę wzorca, do którego opieka powinna być porównywana.” [4].

II. STANDARDY W POLSCE

W Polsce prace nad standardami prowadzone są od 1980 roku, jednak większego rozmachu nabrały z chwilą utworzenia samorządu pielęgniarek i położnych. Zbiegły się one z reformą systemu ochrony zdrowia. Jej główne założenia, wynikające z założeń WHO, okazały się zbieżne z założeniami i kierunkami rozwoju pielęgniarstwa.

Zakładały m. in. [5,6]:

- skupienie działań na profilaktyce i promocji zdrowia
- aktywowanie społeczeństwa do działań na rzecz własnego zdrowia i najbliższych
- wyzwalanie w pracownikach ochrony zdrowia większej odpowiedzialności za swoje działania

Wszystkie te zmiany dały szansę na wprowadzenie do praktyki profesjonalnego pielęgnowania. Aby zachować jedność podsystemu pielęgniarstwa z systemem ochrony zdrowia przy opracowywaniu standardów wzorowano się również na osiągnięciach w zakresie zapewnienia jakości w opiece zdrowotnej.

Podstawowym, a zarazem najistotniejszym warunkiem poprawy i zapewnienia jakości opieki pielęgniarstwa, jest określenie ogólnych reguł wykonywania świadczeń zdrowotnych. W obecnej dobie w okresie wielu zmian dotyczących ochrony zdrowia, każda grupa zawodowa niejako na nowo powinna określić swoje miejsce, własne zasady działania oraz strategię tych działań. Profesjonalizm wszystkich grup zawodo-

Afiliacja:

1. Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna w Jarosławiu.
2. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně Česká Republika.
3. Collegium Masoviense Wyższa Szkoła Nauk o Zdrowiu (korespondencja; e-mail: zkopanski@o2.pl).
4. Wydziału Nauk o Zdrowiu Collegium Medicum Uniwersytet Jagielloński.

wych w ochronie zdrowia wymaga jednoznacznego określenia misji, celów i zadań oraz standardów, co gwarantuje świadczenia zdrowotne na odpowiednim poziomie [7,8]. W chwili obecnej zalecane jest stosowanie Dynamicznego Systemu Standaryzacji (Dynamie Standard Setting System), który został opracowany w 1990 roku w Royal College of Nursing jako efekt trzydziestoletnich prac w zakresie standaryzacji w opiece pielęgniarskiej. System DSSS charakteryzuje podejście do zapewnienia jakości i skoncentrowany jest na zespole świadczącym opiekę. Stanowi on przeciwagę dla tradycyjnego podejścia do jakości, gdzie standardy i kryteria są opracowywane odgórnie przez ekspertów poddawane są zewnętrznej ocenie i nie uwzględniają specyfiki danego zakładu. Zespół świadczący usługi medyczne jest tylko wykonawcą zaleceń zawartych w standardach, nie wymaga się od niego zaangażowania i działania z własnej inicjatywy. Powoduje to wykształcenie się u personelu biernej i wyczekującej postawy. Dynamiczny system standaryzacji formułuje, wdraża, monitoruje i ocenia standardy praktyki pielęgniarskiej, jako mniejszej komórki organizacyjnej np. oddziału. Skupia się na pacjencie jako podstawowym podmiocie wszystkich działań zmierzających do poprawy jakości świadczonej opieki. Istotą prac, dotyczących jakości opieki pielęgniarskiej w oparciu o ten system, jest tworzenie standardów w miejscu, gdzie mogą być bezpośrednio wdrożone i ocenione. Możliwe jest szybkie sprawdzenie efektów podejmowanych działań i wprowadzenie ewentualnych korekt. Ważne jest również to, że pracownicy posiadają świadomość udziału w kreowaniu wizerunku zakładu i współodpowiedzialności za jego losy.[8]

III. POJĘCIE I KRYTERIA STANDARDU

Istnieje wiele wyjaśnień pojęcia „standard”. Można stwierdzić, że jest to pewien wzór i norma proponowanych odbiorcy usług. Przyjmujemy za Anną Piątek pojęcie standardu, jako „przeciętny typowy model, norma, wzorzec, profesjonalny, uzgodniony poziom wykonawstwa jakiegoś działania, stosownie do potrzeb grupy ludzi/pacjentów, który jest osiągalny, mierzalny, pożądany. Jest tym wzorcem, do którego aktualna praktyka jest porównywalna.”[4].

Podstawą do ustalenia standardów pielęgniarskich są [2,3]:
Obowiązujące przepisy prawne określające praktykę zawodową (m. in. Ustawa o zawodach pielęgniarki i położnej, rozporządzenia ministra zdrowia)

Realne warunki funkcjonowania ochrony zdrowia (organizacja i zakres opieki, zasady jej finansowania)

Kwalifikacje i uprawnienia pielęgniarek zagwarantowane normatywnie

Przyjęte teorie pielęgnowania

Wartości etyczne

Przyjęte metody pracy

Przyjęte zasady etyki zawodowej

Doświadczenie profesjonalne

„Międzynarodowa Rada Pielęgniarek zaleca aby standardy tworzone przez zawodowe pielęgniarki na szczeblu krajowym formułowane były w kategoriach ogólnych, tak aby mogły być one zastosowane w każdym środowisku.”[9].

Standardy opracowywane przez zespoły krajowe stanowią zbiór ogólnych wytycznych. Formułują podstawy teoretyczne praktyki pielęgniarskiej, definiują podstawowe pojęcia m.in. pojęcie pielęgniarstwa, jako podsystemu ochrony zdrowia, działalności praktycznej, wreszcie jako dziedziny nauki. Wyjaśniają także pojęcie pielęgniarka, położna, specjalistka, wymagania dotyczące pielęgniarskiej praktyki klinicznej oraz podstawowej opieki zdrowotnej. Standardy powinny stanowić odzwierciedlenie obowiązujących założeń teoretycznych pielęgniarstwa realizowanych w praktyce zawodowej. W odniesieniu do standardów można dokonać podziału w zależności od stopnia szczegółowości i zastosowania. Na podstawie powyższych wskaźników standardy dzielimy na [8,9] :

Ogólne standardy w pielęgniarstwie. Dotyczą całego podsystemu pielęgniarstwa, obowiązujących w nim norm i wymagań. Można tu wydzielić:

- a) Standardy praktyki pielęgniarskiej, które określają wymagania i normy ustalające przyjęty poziom praktyki pielęgniarskiej, ustanowiony dla zapewnienia jakości opieki pielęgniarskiej, motywowania do kształcenia i doskonalenia zawodowego pielęgniarek oraz do dalszego rozwoju pielęgniarstwa jako dziedziny nauki.

Wyróżniamy tu:

- Ogólne standardy pielęgniarskiej praktyki klinicznej. Zawierają one normy i wytyczne wykonywania zawodu w praktyce klinicznej, uwzględniając dobraną koncepcję i cel pielęgnowania, przepisy prawne, prawa pacjenta oraz warunki organizacyjno-techniczne wykonywania zawodu
- Ogólne standardy praktyki pielęgniarskiej w podstawowej opiece zdrowotnej. Dotyczą ogólnych norm i wytycznych wykonywania zawodu w podstawowej opiece zdrowotnej z uwzględnieniem odpowiednich metod koncepcji i celu pielęgnowania, praw pacjenta, przepisów prawnych, a także warunków organizacyjnych i technicznych wykonywania zawodu.
- Ogólne standardy praktyki pielęgniarskiej w poszczególnych specjalnościach pielęgniarstwa. Odnoszą się one do specyficznych wymagań wykonywania zawodu w poszczególnych specjalnościach pielęgniarstwa, należeć tutaj będą standardy w pielęgniarstwie,

gniarstwie chirurgicznym, internistycznym, onkologicznym, pediatrycznym, opiece położniczej, w opiece środowiskowej, rodzinnej, terminalnej, psychiatrycznej, zakładach opieki społecznej, w rehabilitacji w zakładach uzdrowiskowych, w praktyce prywatnej.

- Należą tu, powszechnie akceptowane przez przedstawicieli nauki i zakładów opieki zdrowotnej, wytyczne dotyczące umiejętności, wiadomości i postawy zawodowej wymaganej od kandydatów na wykonywanie zawodu pielęgniarskiego. Standardy te określają również warunki i metody oceny przydatności zawodowej kandydatów
- Standardy kształcenia i doskonalenia zawodowego pielęgniarek. Stanowią one zbiór wytycznych i norm kształcenia i doskonalenia zawodowego pielęgniarek, zapewniają im zdobycie wiedzy i umiejętności istotnych do samodzielnego wykonywania praktyki zawodowej, zarządzania tą praktyką oraz kontynuowania rozwoju zawodowego.
- Standardy zarządzania opieką pielęgniarską w zakładach opieki zdrowotnej. Określają wymagania i normy ustanowione w celu zapewnienia na najwyższym poziomie ciągłej i kompleksowej opieki pacjentom oraz w celu zapewnienia rozwoju zawodowego i osobistego pielęgniarek. *„Zawierają ogólne wytyczne i normy wykonywania zawodu z uwzględnieniem koncepcji i celu pielęgnowania, praw pacjenta odpowiednio dobranych metod pielęgnowania, obowiązujących przepisów prawnych oraz warunków organizacyjno - technicznych wykonywania zawodu.”*[9]

Szczegółowe standardy praktyki zawodowej pielęgniarek.

Dotyczą one określonych obszarów i zakresów praktyki.

Wyróżnić można:

- Standardy opieki pielęgniarskiej.
Ustalają one zasady i sposób postępowania w opiece nad grupami pacjentów, które zostały wyodrębnione na podstawie określonego kryterium, np. zdolności do samoopieki, stanu zdrowia, jednostki chorobowej oraz sytuacji, w której znalazł się pacjent (przykładem tego standardu może być standard zapobiegania odleżynom)
- Standardy postępowania pielęgniarskiego.
Zawierają one zasady i normy dotyczące sposobu postępowania pielęgniarskiego podczas wykonywania zabiegów leczniczych, diagnostycznych, rehabilitacyjnych, zapobiegawczych
- Standardy zakładowe.

Tworzone są i obowiązują w danym zakładzie opieki zdrowotnej. Ogólne standardy praktyki pielęgniarskiej wprowadzane są „odgórnie” na szczeblu krajowym. Określają jedynie główne kierunki realizacji celów podsystemu pielęgniarstwa.

Szczegółowe standardy praktyki pielęgniarskiej są tworzone, wdrażane i sprawdzane w zakładach opieki zdrowotnej oraz innych miejscach wykonywania praktyki pielęgniarskiej.

Standaryzacja opieki pielęgniarskiej wymaga wypracowania i przyjęcia jednolitego schematu konstruowania standardów, musi przebiegać w sposób spójny.

IV. PIŚMIENNICTWO

- [1] Bank J. Zarządzanie przez jakość. Podstawy zarządzania. Warszawa; Wydawnictwo Gebethner I S-ka, 1997.
- [2] Gozdek N. Rozmowy o profesjonalizacji w pielęgniarstwie. Lublin; Wydawnictwo WERSET, 2009.
- [3] Kautsch M. Zarządzanie w opiece zdrowotnej - nowe wyzwania. Warszawa; Wolters Kluwer, 2010.
- [4] Ksykiewicz-Dorota A. Podstawy organizacji pracy pielęgniarskiej. Lublin; Wydawnictwo Czelej, 2004.
- [5] Lenartowicz H. Zarządzanie jakością w pielęgniarstwie. Warszawa; Wydawnictwo PWN, 1998.
- [6] Opolski K., Dykawska G., Możdzonek M. Zarządzanie przez jakość w usługach zdrowotnych. Warszawa; Wydawnictwo Ce De Wu, 2009.
- [7] Tomasik J, Windak A, Król Z, Jacobs M. Wprowadzenie do procesów poprawy jakości w medycynie rodzinnej. Kraków; Uniwersyteckie Wydawnictwo Medyczne „Yesalium” 1996.
- [8] Piątek A. Standardy opieki pielęgniarskiej w praktyce. Przewodnik metodyczny. Warszawa 1999.
- [9] Ślusarczyk B, Zarzycka D, Zahradniczek K. Podstawy pielęgniarstwa. Lublin; Wydawnictwo Czelej, 2004.